

PARTNERI
za demokratske promene
SRBIJA

VEŠTINE ZASTUPANJA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

Priručnik za advokate

PARTNERI
za demokratske promene
SRBIJA

VEŠTINE ZASTUPANJA U KRIVIČNIM POSTUPCIMA

Priručnik za advokate

Oktobar, 2013.

Autor:

Robert Lochary

Recenzenti verzije na srpskom jeziku:

dr Veljko Delibašić

Jugoslav Tintor

Vladimir Beljanski

Recenzent verzije na engleskom jeziku:

Denise R. Johnson

Izdavač:

American Bar Association Rule of Law Initiative

Partneri za demokratske promene Srbija

Za izdavača:

Blažo Nedić

Prevod sa engleskog jezika:

Darja Koturović

Izjave i analize sadržane u ovom materijalu rezultat su rada Američkog udruženja pravika (American Bar Association's Rule of Law Initiative) i Partnera za demokratske promene Srbija. Izjave i analize date u ovom materijalu isključivo su stavovi autora, nisu odobreni od strane Skupštine i Upravnog odbora Američkog udruženja pravika, i ne predstavljaju stavove niti politike Američkog udruženja pravika i Partnera za demokratske promene Srbija. Takođe, ovim materijalom ne pruža se pravni savet za pojedinačne slučajeve. Ovaj materijal nastao je uz velikodušnu podršku američkog naroda kroz Department of State Bureau of International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL). Sadržaj ovog materijala je isključiva odgovornost American Bar Association's Rule of Law Initiative i Partnera za demokratske promene Srbija, i ne predstavlja nužno stavove INL-a ili Vlade Sjedinjenih Američkih Država.

Sadržaj

Predgovor.....	5
1. UVOD U KONCEPT VEŠTINA ZASTUPANJA.....	7
2. SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA.....	8
3. TEORIJA (STRATEGIJA) SLUČAJA.....	12
4. UVODNA REČ.....	15
A. Teorija slučaja.....	16
B. „Priča“.....	16
5. OSNOVNO (DIREKTNO) ISPITIVANJE.....	20
A. Elementi.....	21
6. UNAKRSNO ISPITIVANJE.....	29
A. Da li koristiti unakrsno ispitivanje?.....	30
B. Osnovi unakrsnog ispitivanja.....	31
C. Zaključna razmatranja o unakrsnom ispitivanju.....	38
7. DODATNO ISPITIVANJE.....	41
8. ZAVRŠNA REČ.....	42
9. ZAKLJUČAK.....	47

Predgovor

Novi Zakonik o krivičnom postupku (ZKP) usvojen je 26. novembra 2011. godine. Primena Zakonika počela je 15. januara 2012. godine za krivična dela organizovanog kriminala i ratnih zločina, dok je u ostalim predmetima Zakonik počeo sa primenom 1. oktobra 2013. godine. Novi ZKP donosi brojne izmene, a neke od najznačajnijih odnose se na zamenu dosadašnjeg inkvizitorskog načela raspravnim modelom, izmenjenu ulogu suda, tužioca i advokata, „jednakost oružja“ na glavnom pretresu, mogućnosti zaključenja sporazuma o priznanju krivičnog dela, osnovno i unakrsno ispitivanje, kao i druge novine.

U cilju što bolje pripreme advokata i advokatskih pripravnika za primenu novog Zakonika o krivičnom postupku, Američko udruženje pravnika (*American Bar Association Rule of Law Initiative – ABA ROLI*) i Partneri za demokratske promene Srbija (Partneri Srbija), u saradnji sa Advokatskom komorom Srbije, i uz podršku *US Department of State/Bureau for International Narcotics and Law Enforcement Affairs (INL)*, sprovode projekat „Podizanje kapaciteta advokature za postupanje u krivičnim postupcima“ (*Serbia Criminal Defense Capacity Program – CDCP*).

U okviru Projekta organizuju se i brojni treninzi, seminari i radionice na kojima advokati unapređuju veštine zastupanja u krivičnim postupcima, kao i konferencije, paneli i simulacije suđenja na kojima advokati, sudije i tužioci mogu razmenjivati mišljenja o primeni novih i unapređenju postojećih instituta krivičnog postupka. Sprovodi se i detaljna analiza korišćenja pritvora i drugih mera za obezbeđenje prisustva okrivljenog, kao i analiza primene i razvoj veština za zaključivanje sporazuma između javnog tužioca i okrivljenog.

Kao inovativan način prenošenja znanja u okviru ovog Projekta, Partneri Srbija i ABA ROLI, u saradnji sa Advokatskom komorom Srbije i područnim komorama, organizovali su program usvršavanja putem interneta („*E-learning*“) kako bi novi instituti i veštine iz oblasti krivičnog postupka bili dostupni advokatima i njihovim pripravniciima iz svih delova Srbije. E-learning program je besplatan i dostupan je na adresi www.partners-serbia.org/elearning, kao i preko web stranica Advokatske komore Srbije i područnih komora.

Predviđeno je da u toku 2013. i 2014. godine sve aktivnosti projekta obuhvate preko 1000 učesnika, dok je u E-learning programu predviđeno učešće preko 2000 advokata i advokatskih pripravnika iz cele Srbije.

Priručnik za advokate „Veštine zastupanja u krivičnim postupcima“ koji je pred Vama, jedan je od rezultata ovog Projekta. Priručnik se ne bavi detaljnom analizom svih novina novog ZKP-a, već je razvijen sa ciljem da advokatima i advokatskim pripravnici pomogne u razvijanju veština koje su potrebne za efikasno zastupanje klijenata na glavnom pretresu, kao što su razvijanje strategije (teorije) slučaja, pregovaranje i zaključivanje sporazuma o priznanju krivičnog dela, veštine osnovnog i unakrsnog ispitivanja, kao i efektivnu uvodnu i završnu reč.

ABA/ROLI i Partneri Srbija zahvaljuju se Danielu Lindhardt u za rad na Priručniku za veštine zastupanja u Makedoniji, koji čini osnovu ovog priručnika, kao i Nils Erik Larsonu iz ABA/ CEELI programa u Bosni i Hercegovini, koji je pripremio Vodič za advokate odbrane kao odgovor na promene u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini. Takođe bismo želeli da se zahvalimo Dejanu Ukropini i Darji Koturović za njihov rad i istraživanje o dosadašnjoj primeni instituta sporazuma o priznanju krivičnog dela u Srbiji. Na kraju, želimo da se zahvalimo Advokatskoj komori Srbije i Programskom savetu CDCP Projekta, a posebno advokatima dr Veljku Delibašiću, Jugoslavu Tintoru i Vladimiru Beljanskom, koji su prilagodili verziju Priručnika na srpskom jeziku, kao i sudiji Denise R. Johnson, pravnoj ekspertkinji ABA/ROLI, koja je prilagodila englesku verziju ovog Priručnika.

1. UVOD U KONCEPT VEŠTINA ZASTUPANJA

Novim Zakonikom o krivičnom postupku (ZKP)¹, Srbija je uvela novi proceduralni koncept u sistem istrage, suđenja i pravnih lekova. Dok se većina novina zasniva na tradiciji kontinentalnog prava, neke su slične procedurama koje se koriste u zemljama anglosaksonskog prava. Srbija se na ovaj način priključila mnogim zemljama koje pokušavaju da iskoriste najbolja rešenja iz obe pravne tradicije, kako bi svoj pravni sistem učinile efikasnijim, pravednijim i transparentnim.

Međutim, ove promene predstavljaju izazov za advokate odbrane. Sudije više neće izvoditi dokaze i saslušavati svedoke na suđenju. Sada je na braniocima da ispituju svedoke i izvode dokaze koji im idu u prilog. Takođe, njihov posao je da ne predlažu dokaze koje ne treba razmatrati. Iz tog razloga je veoma važno za advokate koji se bave krivičnim pravom da razumeju i uspešno savladaju nova pravila.

Ovaj priručnik bavi se veštinama zastupanja pred sudom, odnosno načinom predavljanja predmeta u skladu sa novim postupkom, kako bi se ostvario uspeh na suđenju. Prema novim pravilima, zastupanje na glavnom pretresu biće podeljeno na četiri osnovne faze: uvodna reč, osnovno ispitivanje, unakrsno ispitivanje i završna reč. Razumevanje načina na koji se sprovodi svaka od ovih faza od suštinske je važnosti za uspešnu odbranu. Ovaj priručnik obuhvata i materijal o sporazumima o priznanju krivičnog dela, koji, ukoliko se zaključe, otklanjaju potrebu za suđenjem i time predstavljaju bitnu veštinu za advokate odbrane.

Kao i kod bilo koje veštine, čitaoci ovog priručnika podstiču se da potraže druge izvore koji im mogu pomoći da postanu uspešni branioci. Cilj ovog priručnika nije da predstavlja detaljan komentar novog Zakonika, već je sačinjen kao praktičan vodič za advokate odbrane u Srbiji, kako bi ga koristili tokom suđenja. Stoga je važno napomenuti da se ovaj priručnik ne bavi predistražnim postupkom i istragom, kao ni pravnim lekovima.

Zastupanje pred sudom je kreativan proces. Pravila su tu da postave parametre i usmere sam proces. Međutim, u okviru tih pravila uspešan

1 „Službeni glasnik RS“, br. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 i 45/2013.

branilac mora da oblikuje svoj nastup na način koji odgovara njegovoj/njenoj ličnosti, okolnostima konkretnog slučaja i važećem zakonu.

Jedna konačna napomena: umesto korišćenja reči „njegov“ ili „njen“, zamenice muškog ili ženskog roda će se naizmenično koristiti. Isto tako, pozivaćemo se naizmenično na suđenja sa samo jednim sudijom, kao i na suđenja u kojima sudi veće.

2. SPORAZUM O PRIZNANJU KRIVIČNOG DELA²

Sporazum o priznanju krivičnog dela odnosi se na rešavanje predmeta putem pregovora između tužioca i branioca i okrivljenog. U zamenu za priznanje krivičnog dela za optužbu i odricanje od prava na suđenje i žalbu, optuženi dobija određene ustupke od tužioca, koji mogu podrazumevati smanjenu kaznu.

U Srbiji je sporazum o priznanju krivice uveden 2009. godine, uz značajne izmene i dopune Zakonika o krivičnom postupku³ u cilju borbe protiv organizovanog kriminala i boljeg sprovođenja borbe protiv trgovine narkoticima i korupcije. Na osnovu člana 282a – 282d Zakona iz 2009, sporazum o priznanju krivice mogao se zaključiti samo za krivična dela za koja je propisana kazna zatvora do 12 godina, pri čemu izrečena kazna nije mogla biti ispod zakonskog minimuma za krivično delo koje se okrivljenom stavlja na teret. Ovi članovi nisu bili primenjivani u većoj meri, te je pred Specijalnim sudom za slučajeve organizovanog kriminala u toku 2011. godine zaključeno 10 sporazuma. Novi Zakonik o krivičnom postupku, usvojen 2011. godine, između ostalih reformskih mera, prebacuje odgovornost za vođenje krivične istrage na tužilaštvo i stvara nove procedure koje imaju za cilj da se smanji broj dugotrajnih

2 Ovaj odeljak pripremili su advokat Dejan Ukropina i Darja Koturović, doktorantkinja Evropskog istraživačkog centra za Jugoistočnu Evropu, kao deo istraživanja o primeni sporazuma tužioca i okrivljenog, sprovedenog od oktobra 2012. do avgusta 2013. godine, u okviru projekta „Podizanje kapaciteta advokature za postupanje u krivičnim postupcima“.

3 Zakon o izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku, „Službeni glasnik RS“ br. 72/2009.

suđenja. Prema novom ZKP-u, sporazum o priznanju krivičnog dela je moguće zaključiti za bilo koje krivično delo, a tužilac ima šire diskreciono pravo da pristane na bilo koju kaznu propisanu zakonom.

Koncept sporazuma o priznanju krivičnog dela predstavlja kontroverzno pitanje čak i u zemljama u kojima se tradicionalno koristi za rešavanje predmeta. Oni koji favorizuju sporazume, navode da ovaj institut predstavlja efikasan i fer način rešavanja predmeta, bez troškova koje podrazumeva suđenje. Takođe, ističu da sporazum obezbeđuje sigurnost jer stranke, umesto sudije, imaju kontrolu nad optužbom i kaznom koja će biti izrečena. Sporazum o priznanju krivičnog dela se takođe smatra vrednim jer smanjuje preopterećenost suda i omogućava da u praksi ostaje više vremena za komplikovanije slučajeve, s obzirom da neće svi predmeti završiti pred sudom. Oni koji se protive zaključivanju sporazuma o priznanju krivičnog dela navode da nevini ljudi osećaju pritisak da priznaju krivicu, jer se plaše da će dobiti još težu kaznu ukoliko dođe do suđenja. Oni takođe tvrde da je iskaz dat u zamenu za nagodbu nepouzdan. Bez obzira na različite stavove o sporazumu o priznanju krivičnog dela, ovaj institut predviđen je novim Zakonikom o krivičnom postupku.

Novi ZKP predviđa uslove za zaključenje sporazuma o priznanju krivičnog dela za sva krivična dela u članovima 313 – 319. Pregovore mogu inicirati tužilac, branilac, ili okrivljeni, ali okrivljeni mora imati branioca da bi zaključio sporazum. Sporazum o priznanju u suštini predstavlja ugovor između stranaka, ali sa specifičnostima ugovora predviđenim zakonom. Da bi se obezbedilo potpuno rešenje predmeta, sporazum o priznanju krivičnog dela mora da sadrži opis krivičnog dela, puno priznanje okrivljenog, dogovor o vrsti i visini krivične sankcije, sporazum o troškovima postupka, imovinskopravnom zahtevu i oduzimanju imovinske koristi, kao i izjavu o odricanju od prava na žalbu. Sporazum o priznanju krivičnog dela mora suštinski da odražava navode u optužnici. Ukoliko je tužilac pristao da odustane od krivičnog gonjenja za neke optužbe, optužnica mora da se prilagodi. Slično tome, ukoliko je tužilaštvo pristalo da odustane od krivičnog gonjenja drugih, nevezanih optužbi protiv okrivljenog, to mora biti navedeno u sporazumu. Stranke mogu da sklope sporazum o priznanju krivičnog dela od trenutka donošenja naredbe o sprovođenju istrage, ali ukoliko se okrivljeni izjasnio u odnosu na optužbu na glavnom pretresu, sporazum o priznanju krivičnog dela više nije moguć.

Kada je sporazum o priznanju krivičnog dela zaključen, stranke dostavljaju sporazum sudu na prihvatanje. Sud utvrđuje da li optuženi razume uslove i posledice priznanja, da li je njegovo priznanje dobrovoljno, i da li se svesno i dobrovoljno odriče prava na suđenje i prava na žalbu. Međutim, sud takođe odlučuje da li je priznanje okrivljenog u skladu sa drugim postojećim dokazima, i razmatra da li je kazna, ili druga krivična sankcija, u skladu sa zakonom. Nakon ispitivanja, sud donosi pismenu odluku o prihvatanju ili odbijanju sporazuma. Ako je sud prihvatio sporazum, donosi okrivljujuću presudu. Sud može da odbaci sporazum ukoliko on ne sadrži obavezne elemente, odnosno ukoliko okrivljeni koji je uredno pozvan nije došao na ročište na kome se odlučuje o sporazumu, a nije opravdao svoj izostanak.

U praksi je veoma važno da pre ročišta na kome se odlučuje o sporazumu o priznanju krivičnog dela, branilac bude siguran da je okrivljeni spreman da pokaže sudu da razume sporazum o priznanju krivičnog dela, kaznu, kao i prava kojih se odriče. U praksi se često dešava da okrivljeni odustane ili okoliša kada treba da potvrdi svoje priznanje pred sudom. Branilac mora da predvidi takvu situaciju i da bude siguran da će okrivljeni biti spreman da preuzme odgovornost kada dođe do ročišta na kome se razmatra sporazum.

Kako bi obezbedili da njihovi klijenti prvo razumeju relativne prednosti i mane prihvatanja sporazuma, branioci treba da ukažu klijentu na različite alternativne scenarije onoga što će se verovatno dogoditi ako prihvati sporazum, odnosno ukoliko ide na suđenje. To zahteva da branilac u potpunosti razume predmet i da proceni moguće dokaze i odredbe koje će se primeniti. Branilac treba da koristi svoju procenu, obuku i iskustvo kako bi savetovao okrivljenog o mogućnostima za osuđujuću presudu, kao i o prirodi i dužini moguće kazne. Klijent na osnovu toga može da uporedi bilo koju ponudu o priznanju krivičnog dela u predmetu i odluči o tome da li da prihvati ponudu. Konačno, odluka o tome da li da prihvati sporazum o priznanju krivičnog dela je na klijentu. U SAD, branilac je dužan da prenese svaku ponudu tužioca o priznanju krivičnog dela i da obezbedi da njegov klijent u potpunosti razume mogućnosti i rizike povezane sa njegovom odlukom. Može se u određenom smislu pretpostaviti da ista obaveza postoji i po novom ZKP-u, iako nije izričito navedena.

Sa tačke gledišta okrivljenog, postoje mnoge prednosti sklapanja sporazuma o priznanju krivičnog dela, osim važnog pitanja blaže kazne, ili priznanja lakšeg krivičnog dela. Ako je okrivljeni u pritvoru mesecima, sporazum može omogućiti puštanje na slobodu na osnovu vremena provedenog u pritvoru. Čak i ako sporazum ne omogući puštanje na slobodu, okrivljeni može biti premešten u drugi objekat koji ima bolje uslove od prenatrpanog pritvora. Takođe, može postojati i značajna emotivna vrednost okončanja krivičnog predmeta sa sigurnošću, za razliku od čekanja dugog i neizvesnog rezultata kroz suđenje. Podrazumeva se da za okrivljenog sa nedovoljno finansijskih sredstava, sporazum o priznanju krivičnog dela predstavlja uštedu troškova advokata.

Nisu sve prednosti sporazuma o priznanju krivičnog dela isključivo na strani okrivljenog. Tužioci imaju isto tako mnogo koristi od sporazuma kao i okrivljeni. Potrebno je imati na umu da svaka strana ima sopstveni interes. Tužilac se stara o javnom interesu i da li će isti biti opravdan ukoliko zaključi sporazum sa okrivljenim. Branioци treba da budu spremni da to razumeju i postignu sporazum koji je u skladu sa interesima obe strane. Razmislite o tome šta će motivisati tužioca da pristane na sporazum ili ne. Neki od ovih motiva su isti za tužilaštvo i odbranu, kao što je sama činjenica da svaki slučaj ne mora završiti pred sudom, ili poželjnost određenog rezultata. U krajnjem slučaju, sporazum o priznanju krivice je pobeda za tužioca, to može biti u uslovima drugačijim od onih koje je prvobitno predložio, ali je rezultat ipak okrivljujuća presuda, a ne oslobađajuća. U isto vreme, dobar sporazum o priznanju krivičnog dela predstavlja bolje uslove za okrivljenog. Može biti od koristi i žrtvama krivičnog dela koji ne žele da ponovo prožive svoje iskustvo u sudu, a koji takođe žele emocionalnu razrešenje, krivičnu sankciju, kao i potvrdu njihove krivične prijave. Tužioci će biti zainteresovani za zaštitu ugroženih žrtava od surovosti suđenja, što može da stvori prostor za mogući sporazum u određenom predmetu. Opet, baš kao što advokat odbrane mora u potpunosti da proceni mogući ishod suđenja pre bilo kakvih smislenih pregovora o priznanju krivičnog dela, takođe mora da razmotri i interese svake strane.

Uprkos uzajamnim prednostima, postoje tužioci koji neće pregovarati, odnosno koji će pregovarati po principu „uzmi ili ostavi“, ne ostavljajući prostora za pregovore. Malo šta mogu branioци da urade u takvoj situaciji

osim da prekinu pregovore i zahtevaju suđenje. Ima tužilaca koji ponekad podižu optužnicu sa više tačaka, ili za teža krivična dela, kako bi uticali na okrivljenog da prizna krivično delo. To može da podrazumeva optuženje za krivična dela za koje je zaprećena teža kazna, ali za koje postoji nedovoljno dokaza. Okrivljeni u tom slučaju može manje da izgubi odlaskom na sud, nego prihvatanjem sporazuma kojim se nudi samo odbacivanje optužbi koje su ozbiljne ali nepotkrepljene.

Ne mogu se svi predmeti rešiti sporazumom o priznanju krivičnog dela. Kada tužilac ima neoborive dokaze i dobre šanse za osuđujuću presudu, priznanje krivičnog dela je nešto što branilac treba da preporuči klijentu. S druge strane, ako tužilac ima slabe dokaze, ili je ponuda ista kao ono što branilac očekuje kao ishod suđenja, branilac može da preporuči svom klijentu da neće mnogo izgubiti na suđenju i da treba da odbije ponudu tužioca. U svakom slučaju, klijent donosi konačnu odluku.

Iako institut sporazuma o priznanju krivičnog dela nije još uvek potpuno zaživeo u Srbiji, činjenica da ga je sada moguće zaključiti za sva krivična dela, obećava uslove za rešavanje mnogo više slučajeva bez suđenja sada. Imajući u vidu broj nerešenih krivičnih predmeta i nove odgovornosti tužilaca, postoji dodatni podsticaj za sklapanje sporazuma o priznanju krivičnog dela zbog obima posla. Iz perspektive odbrane, nedostatak sredstava za vođenje paralelnih istraga, straha od kazni, penala i potreba za predvidivošću posledica, nastaviće da motiviše okrivljene i njihove braniocima da traže povoljnije rezultate.

3. TEORIJA (STRATEGIJA) SLUČAJA

Advokati odbrane moraju da razviju strategiju za svaki predmet koji dođe u fazu suđenja. Ta strategija treba da se zasniva na jedinstvenoj teoriji slučaja. Teorija slučaja je kratko i jednostavno viđenje i objašnjenje odbrane o onome što se desilo.

Dobra teorija slučaja mora biti logična, usklađena sa dokazima i mora voditi do zaključka nevinosti. Takođe, teorija slučaja treba da bude kratka – samo nekoliko rečenica za većinu krivičnih slučajeva. Razvoj održive, kohezivne teorije slučaja omogućava braniocu da se fokusira, a potom da

razvije efikasne i koherentne strategije i taktike za suđenje, uključujući i uvodnu reč, osnovno i unakrsno ispitivanje i završnu reč. Na taj način, uobličiće zakon i činjenice u jedan plan za uspeh.

Dobra teorija slučaja obično se zasniva na univerzalnim istinama, kao što su ljubomora, bes, ili pohlepa. Na primer, teorija slučaja kod optužbe za ubistvo može biti:

„Devojka žrtve, a ne okrivljeni, je ubila žrtvu. Ona je to uradila jer je bila ljuta na žrtvu, s obzirom na to da se spremao da raskine sa njom.“

Na osnovu ove teorije slučaja, branilac može da razvije strategiju za suđenje koja naglašava određene dokaze, kao što je dokaz da su komšije čule žrtvu i njegovu devojku kako viču jedno na drugo u danima pre pucnjave, ili da je oružje kojim je izvršeno ubistvo pronađeno u sobi devojke nakon pucnjave. U prilog ovoj teoriji, branilac može da razmotri i da li okrivljeni ima uverljiv alibi kojim bi dokazao da se u vreme ubistva nalazio na drugom mestu.

Pre razvijanja teorije slučaja, branilac treba da osigura da ima sve informacije koje su u posedu tužioca, da sprovede sopstvenu istragu, pročita i razume sve izveštaje i izjave svedoka, fizičke dokaze i veštačenja, i razume okolnosti i želje svog klijenta. Branilac tada mora da primeni svoje obrazovanje i iskustvo, kao i poznavanje zakona, na činjenice slučaja, kako bi definisao strategiju za suđenje koja je uverljiva i koja može dovesti do povoljne presude.

Dobra teorija slučaja zahteva da branilac donose odluku o tome kako će se određeni dokazi i svedočenja posmatrati od strane sudije ili veća. Na primer, da li će sudija verovati određenim svedocima, da li će prihvatiti određene argumente i fizičke dokaze? Koristeći gore navedeni primer, advokat može da zaključi da sudija neće smatrati da je iskaz devojke žrtve verodostojan, što može doprineti tome da je tvrdnja da je ona bila pravi ubica više održiva. Donošenje tih odluka je delimično intuitivan proces i veština koja razdvaja vrhunske advokate od ostalih.

Teorija slučaja treba da se zasniva na opštom stavu u vezi sa zakonskim odredbama o krivičnoj odgovornosti. Tri najčešće opšte pretpostavke su:

1) da je krivično delo izvršeno, ali ga optuženi nije izvršio, ili 2) da je krivično delo izvršeno, ali optuženi nije kriv zato što je opravdano delovao na određeni način, ili 3) da nije izvršeno nikakvo krivično delo.

Branilac treba da uzme u obzir bitnu novinu u novom Zakoniku – da tužilac inicira optužnicu i snosi teret dokazivanja krivičnog dela. Branilac treba da iskoristi ovu novu opštu pretpostavku prilikom razmišljanja o strategiji i njenoj primeni na suđenju. Ako tužilac nije dokazao optužbu, sudija mora da odluči da optuženi nije kriv. Još jedan način da se ovo izrazi jeste i da teret nije na optuženom da dokaže bilo šta – tužilac je taj koji snosi teret dokazivanja u skladu sa novim ZKP-om.

Primer teorije slučaja na osnovu prve opšte pretpostavke – da je krivično delo izvršeno, ali ga optuženi nije izvršio – jeste teorija koja se koristi u gore navedenom primeru, tvrdeći da se ubistvo dogodilo, ali da je devojka žrtve bila stvarni ubica. Korišćenjem ove teorije slučaja, branilac može da razvije strategiju suđenja u okviru koje svedoče komšije koje tvrde da su čule žrtvu i njegovu devojku da se svađaju par dana pre ubistva. Strategija može da sadrži i alibi u prilog ovome, branilac može upotrebiti prijatelje ili porodicu koji svedoče da je optuženi bio daleko od mesta izvršenja krivičnog dela kada se ubistvo dogodilo.

Moguća teorija slučaja na osnovu druge opšte pretpostavke – da optuženi nije kriv zato što je opravdano delovao na određeni način – može biti ovakva:

„Moj klijent, gospodin Nikolić, bio je meta siledžija i samo se branio 27. jula 2013. Te večeri, Marko Živković je prišao gospodinu Nikoliću, pretio njemu i njegovoj porodici i pokušao da udari gospodina Nikolića, koji je uzvratio u samoodbrani da bi odbranio svoju porodicu.“

Kada bi teorija slučaja bila ovakva, branilac bi mogao da razvije strategiju kojom se ne bi osporavalo da je optuženi udario navodnu žrtvu. Međutim, branilac može isticati dokaze optužbe ili predložiti sopstvene dokaze i tvrditi da je optuženi u tom trenutku osnovano verovao da će ga navodna žrtva ubiti ili napasti i da nije imao razumnu alternativu za svoje postupke. Drugi primer strategije zasnovane na ovoj pretpostavci može obuhvatati i strategiju branioca u okviru koje tvrdi da droga koja je pronađena jeste bila

u automobilu njegovog klijenta ili u kući, ali ona nije pripadala njegovom klijentu i njegov klijent nije znao da ona postoji i zato nije kriv.

Treća pretpostavka – da nikakvo krivično delo nije izvršeno – zahtevalo bi da branilac porekne da je uopšte izvršeno neko krivično delo. Primer teorije slučaja može biti:

„Nije došlo do seksualnog zlostavljanja u ovom slučaju, jer je navodna žrtva pristala na radnje za koje tužilac tvrdi da je bila prisiljena.“

Ova teorija slučaja će verovatno zahtevati da branilac razvije strategiju kojom će dovesti u pitanje kredibilitet pojedinih svedoka optužbe.

Opšte pretpostavke su zasnovane na teorijama pravne odgovornosti. Teorija slučaja bi trebalo da se zasniva na jednoj od njih. Ali dobra teorija slučaja ne treba da se zasniva samo na ovim opštim pretpostavkama, već i na univerzalnim istinama, kao što su pohlepa, pravo na samoodbranu i odbranu porodice, ljubomora, zavist, strah, itd. Svako suđenje će zahtevati da branilac razvije jedinstvenu teoriju na osnovu konkretnih dokaza, svedoka i sudija konkretnog slučaja koji je u pitanju. Ta teorija će voditi advokata prilikom pripremanja uvodne reči, osnovnog ispitivanja, unakrsnog ispitivanja i završne reči.

4. UVODNA REČ

Jedno od pravila zastupanja pred sudom koje poštuje veliki broj iskusnih advokata je i pravilo „prvog i poslednjeg“ (*the Rule of Primacy and Recency, engl.*), uskladu sa kojim se tvrdi da se ljudi najduže sećaju onoga što je rečeno prvo i poslednje.

Pravilo priznaje da je prvi utisak trajni utisak. Dobra uvodna reč koja počinje sa verodostojnom teorijom slučaja će ostati u pamćenju sudije do kraja suđenja. Tu teoriju slučaja branilac će ponoviti i u završnoj reči, tako da ostane u sećanju sudije kad odlučuje o predmetu.

U svojoj uvodnoj reči, treba da uvedete sudiju u vašu teoriju slučaja, uz relevantne činjenice koje je podržavaju i daju pravo vašem klijentu na

povoljnu presudu. Uvodna reč je kao prikaz filma; omogućava sudiji da razume celokupan slučaj i pomaže u tome da svedočenje svakog svedoka ili dokaza shvati na sveobuhvatan način. Većina uvodnih izlaganja će se sastojati iz tri dela: teorije slučaja, „priče“ i predloga presude.

A. Teorija slučaja

Kao što je već rečeno, teorija slučaja je samo Vaša verzija onoga što se desilo, ali je predstavljena ubedljivo i u sažetom obliku. Mora biti jednostavna, logična i mora se uklapati u činjenice i pravne okvire slučaja. To je u suštini kratka izjava u kojoj se sumira predmet. Teorija daje sudiji „psihološki prilog“ koji rezimira ceo predmet. Branilac će se vratiti na tu teoriju tokom suđenja. Prvi put se pominje u uvodnoj reči, biće podržana iskazima svedoka, i biće centralna tema završne reči, oblikujući celokupno suđenje. Primer teorije slučaja koja se koristi u uvodnoj reči može biti:

„Časni sude, ovo je slučaj o pravu na samoodbranu i odbranu porodice. Tužilac je u pravu kad kaže da je napad izvršen 27. jula 2013. Međutim, stvarna žrtva tog dela bio je moj klijent, gospodin Nikolić, koji se samo branio od navodne žrtve.“

Uvodno izlaganje treba da bude obavljeno na snažan, energičan način, koji svima ukazuje ne samo da je stav advokata ispravan, već i da veruje u svoj stav. Čak ni najbolje činjenice i teorije neće ubediti sudiju ukoliko advokat ne pokazuju veru u svoj predmet. Dobri advokati projektuju osećaj da očekuju da pobeđu, jer su oni u pravu.

B. „Priča“

U većini suđenja, nijedan svedok neće navesti sve činjenice predmeta. Umesto toga, svaki svedok će svedočiti samo o činjenicama o kojima ima saznanja. Dakle, uvodna reč je prilika da branilac iznese svoju verziju cele priče na način koji povezuje sve te male priče koje će verovatno biti predstavljene od strane svedoka tokom predstojećeg suđenja. Uvodna reč

dozvoljava sudiji da razume celokupnu sliku i da postavi delove malih priča svakog svedoka u okvirni kontekst koji je izneo advokat odbrane. Ukoliko bi ovaj deo uvodne reči nazvali pričom, to uopšte ne bi bilo netačno. To jednostavno znači da branilac priča šta se dogodilo jer veruje da će događaj na taj način biti predstavljen od strane svedoka tokom suđenja. To nije mnogo drugačije od bilo koje druge priče, gde osoba govori o onome šta je videla ili čula na način koji je interesantan za slušaoca. Branilac koji iznosi uvodnu reč u suštini radi istu stvar. U stvari, kada predstavlja uvodnu reč, može biti korisno za branioca da zamisli da priča svojim prijateljima nešto što ga zaista zanima i da želi da ubedi svoje prijatelje da je to tačno i uverljivo.

Kao i drugi ljudi, sudije imaju tendenciju da veruju onima koji deluju empatično. Branilac bi zato trebalo da se potruži da prikaže svog klijenta i svedoke dostojnim empatije i kredibiliteta. Evo primera:

„Već dugo vremena postoje problemi između Nikolića i Marka Živkovića. U večernjim satima 27. jula 2013, gospodin Nikolić je otišao u radnju da kupi rođendanski poklon za svoju ženu. Kada je gospodin Nikolić napustio svoj stan, Živković mu je prišao na ulici ispred njegove zgrade. Živković je pretio porodici gospodina Nikolića i stalno mu se sve više i više približavao. Psovao je i nastavljao da preti gospodinu Nikoliću i njegovoj porodici. Konačno, gospodin Nikolić je gurnuo Živkovića. Živković je tada udario gospodina Nikolića, koji se sagnuo i zatim jednostavno pokušao da se odbrani. Ipak, sada je gospodin Nikolić ovde u sudnici optužen za napad na Živkovića.“

Pazite da ne preterate. U mnogim slučajevima, sudije ne vole da branioci previše traže razumevanje za svoje klijente. Branilac treba da pokuša da sazna kakve vrste izlaganja sudija ili veće vole ili ne vole, i da u skladu sa tim prilagodi svoje izlaganje.

Uspešna priča treba da bude organizovana na jednostavan i logičan način. Verovatno najbolji način da se organizuje izlaganje jeste hronološki, jer je većina ljudi navikla da sluša priču na taj način. Branilac to može jednostavno da ispriča, a slušalac će moći to da razume.

Uvodna priča treba da upozori sudiju šta da očekuje na predstojećem suđenju. Davanje sudiji pregleda svedočenja koje branilac smatra važnim, pojačaće iščekivanje i skrenuti pažnju sudije na tu oblast tokom suđenja. Primer je sledeći:

„Tužilac će pozvati Miru Krstić; slušajte pažljivo njeno svedočenje u kome identifikuje mog klijenta, gospodina Nešića, kao pljačkaša banke. Obratite pažnju koje je doba dana bilo i gde je ona stajala.“

U ovom primeru, branilac upozorava sudiju da će biti problema sa prepoznavanjem okrivljenog kao pljačkaša banke. Takođe, obratite pažnju da u ovim primerima advokat ne naziva svog klijenta „okrivljenim“, već po njegovom imenu. Branilac treba da humanizuje klijenta tako što će se uvek služiti njegovim imenom. Ali zapamtite da ne preterujete sa navođenjem onoga što će svedoci reći ili koliko mislite da možete opozvati iskaze svedoka druge strane. Kredibilitet branioca je njegov najdragoceniji alat. Kada branilac u svojoj uvodnoj reči obavestava sudiju da će kasnije biti izneti neki dokazi, a onda to ne ostvari na suđenju, on gubi kredibilitet kod sudije. On takođe može da očekuje da će, tokom svoje završne reči, zastupnik suprotne strane da podseti sudiju na razliku između onoga što je obećano prilikom uvodne reči i onoga šta je urađeno u toku suđenja, što može dodatno da šteti njegovom kredibilitetu. Zato je bolje da se u uvodnoj reči spomene manje dokaza nego da se navede više.

Dobra uvodna reč je ona koja nije previše duga, ali ipak sadrži sve bitne elemente. Tipična uvodna reč ne bi trebalo da bude duža od deset do trideset minuta. Većina ljudi, uključujući sudije, prestane da sluša priče koje traju duže od toga. Kada planirate svoju uvodnu reč, zamislite da pričate svojim prijateljima. Većina priča koje ljudi pričaju svojim prijateljima ne traju duže od 30 minuta. Ukoliko traju duže od toga, čak i onaj ko još uvek sluša je već davno prestao da bude zainteresovan i verovatno je iznerviran. Međutim, u nekim slučajevima je neophodno da postoje varijacije. Na primer, predmeti koji su veoma složeni će zahtevati dužu uvodnu reč.

Uvodne reči su izjave o čemu se radi u datom slučaju, to nisu argumenti. Završnim rečima se potvrđuju zaključci i stavovi zasnovani na dokazima koji su izvedeni na suđenju. Uvodna reč treba da bude ograničena na dokaze za koje branilac misli da će biti potvrđeni od strane svedoka i dokaznih predmeta koji će se naći u slučaju.

Nekorektno je iznositi lični stav u uvodnoj reči. U uvodnoj reči, kao i u svakom delu suđenja bi trebalo izbegavati korišćenje fraza kao što su „*Ja verujem*“, „*Ja mislim*“, „*Ja znam*“, ili „*Mi verujemo*“. Lično uverenje branioca nije relevantno na suđenju. Sudija će doneti odluku na osnovu dokaza i zakona, a ne na osnovu onoga što veruje branilac.

Branioци mogu koristiti dokazne materijale tokom uvodne reči da bi postigli željeni cilj. To može biti dijagram, fotografija, ili mapa koja stavlja uvodnu reč u određeni kontekst. U nekim slučajevima, korišćenje grafikona ili dijagrama je od suštinskog značaja za razjašnjavanje slučaja. Upotreba dokaznih materijala u cilju oblikovanja stava pojačava uvodnu reč i čini je još upečatljivijom u sećanju sudije i na taj način joj omogućava da bolje prati svedočenja tokom suđenja. Međutim, važno je proveriti da li je Vaš dokazni materijal ispravan.

Pitanje da li će branilac dobrovoljno ukazati na slabosti u njegovom slučaju predstavlja stratešku odluku, zasnovanu na njegovom znanju, obuci i iskustvu. Potrebno je barem razmotriti ovu opciju. Na taj način, branilac treba da razmotri da li će se te slabosti razotkriti tokom suđenja, bez obzira na ono što on radi. Ukoliko je verovatno da će se dokaz pojaviti, bez obzira da li ga je branilac priznao ili ne, treba ozbiljno da razmotri da li da ga spomene u svojoj uvodnoj reči. Ovo braniocu daje kredibilitet pred većem i omogućava mu da smanji uticaj tog nedostatka, tako što ga stavlja u određeni kontekst. Na primer:

„Nije sporno da je gospodin Aleksandar vozio BMW 2009 i da je automobil imao 50 kilograma heroína u gepeku. Ali ćete čuti da nema dokaza da je gospodin Aleksandar bio svestan da se droga nalazi u gepeku.“

Nespominjanje ključne slabosti može dovesti do toga da sudija pomisli da je branilac sklon tome da skriva pitanja ili da nije u stanju da svoj predmet sagleda u odgovarajućem kontekstu. Zbog svega toga, sudija bi mogao da zaključi da branilac nije pouzdan.

Setite se pravila po kome ljudi pamte ono što je rečeno prvo i poslednje. Ukoliko branilac odluči da prizna slabe tačke u predmetu, onda bi to trebalo da učini negde u sredini svoje uvodne reči. Početi ili završiti izlaganje

slabim tačkama samo čini više verovatnim da će sudija baš to zapamtiti, dok spominjanje nedostataka u sredini uvodne reči ukazuje da je branilac iskren, istovremeno minimizirajući uticaj te činjenice.

Ovo je potencijalni model za izgradnju uvodne reči:

- i. Uvod: teorija slučaja
- ii. Upoznati strane sa slučajem
- iii. Pripremiti teren za slučaj:
 1. Gde se događaj desio?
 2. Kada se odigrao?
 3. Kratak opis scene
- iv. Ispričati priču
- v. Pitanje o kome treba da odluče sudije
- vi. Razlozi za donošenje odluke da optuženi nije kriv

Korišćenje ove skice će pomoći advokatu da struktuiru uvodnu reč koja će efikasno preneti činjenice i upoznati sudiju sa dokazima.

5. OSNOVNO (DIREKTNO) ISPITIVANJE

Osnovna suština suđenja je da prenesete na sudiju ili veće vašu teoriju slučaja. Branilac, počevši od uvodne reči pa sve do završne reči, objašnjava činjenice, i to iz njegove perspektive i na način koji će dovesti sudiju ili veće do toga da se slože sa njegovom teorijom slučaja.

Uspešno osnovno (direktno) ispitivanje zahteva da branilac bude temeljno pripremljen, kao i da je formulisao efikasnu teoriju slučaja. Na osnovu toga, branilac će odrediti šta želi da njegovi svedoci posvedoče. To će mu omogućiti da izabere pravce ispitivanja koje omogućavaju svedoku da ispriča priču u prilog teoriji slučaja.

Tokom direktnog ispitivanja, potrebno je da svedok, a ne branilac, bude u centru pažnje. Branilac mora da sprovede ispitivanje svojih svedoka na takav način da je pažnja sudije usmerena na svedoka. Dokazi potiču iz izjava svedoka pod zakletvom, a ne od branioca, tako da morate da obezbedite da veće sluša i pamti sve što vaš svedok ima da kaže. Vaš svedok će ostati upamćen i poverovaće mu se ne zbog toga što ste Vi bili

briljantni, već zbog načina i sadržaja odgovora svedoka. Zbog toga je potrebno da provedete vreme da pripremite svakog svedoka za njihovo svedočenje na suđenju.

A. Elementi

Direktno ispitivanje svedoka podrazumeva više nego jednostavno pitanje tipa: „*Molim Vas, recite sudiji šta se desilo.*“ Vi kao branilac morate odlučiti koji delovi iskaza svedoka su važni, a zatim se potruditi Vašim pitanjima to i naglasite, a da se ne zadržavate previše na manje bitnim stvarima. Branilac bi sebe trebalo da posmatra kao pisca: kako može da prenese priču slušaocu, u ovom slučaju sudiji ili veću, i to na najbolji način, kojim će učiniti da sve osećate i vide šta se dogodilo.

Uspešno direktno ispitivanje ima određene aspekte koji su zajednički za sve svedoke. Prvi je: budite jednostavni. Imajte to na umu kroz sva vaša izlaganja na suđenju. Svedok zna mnoge stvari, ali samo neke od njih su važne. Trebalo bi da fokusirate iskaz svedoka na važne stvari i izostavite pitanja koja nisu važna. Ako imate svedoka koji govori o svemu što zna, sudija će se dosađivati, ili još gore, biće zbunjen u pogledu toga šta je važno. Na primer, u slučaju koji uključuje prevaru, verovatno neće biti važno da li je jedan od ljudi imao belu ili plavu majicu, ili da li je bio sunčan dan ili je padala kiša. Isto važi i za datume i vreme – nekad su važni, nekad nisu. Zato se koncentrišite samo na one stvari koje su važne da podrže vašu teoriju slučaja. To će takođe učiniti da svedočenje bude manje zbunjujuće i kraće.

Sudije cene izlaganja koja su kratka i jasna. Studije su pokazale da raspon pažnje počinje da opada posle oko 20 minuta. Kao rezultat toga, većina sudija ima istu misao najmanje jednom u toku suđenja kada sluša svedoka ili branioca: „*Samo reci suštinu.*“ Prilikom pripreme svedoka, Vaš posao je da izbacite nevažne informacije i fokusirate pitanja, tako da se svedoči samo o važnim informacijama.

Kada imate više svedoka koji će svedočiti u prilog Vašoj teoriji slučaja, dobra je praksa da ih pozovete takvim redosledom kako bi njihova svedočenja hronološki predstavila priču koju pokušavate da ispričate.

To opšte pravilo treba primeniti i za svakog pojedinačnog svedoka koji svedoči. Dakle, razmotrite postavljanje pitanja svakom svedoku na način koji im omogućava da daju iskaz koji razvija priču hronološki. Ljudi su navikli da čuju objašnjenja prošlih događaja koji im se predstavljaju hronološki, tako da predstavljanjem svedoka i njihovim svedočenjem na ovaj način olakšavate veću da razume i upamti Vašu teoriju slučaja. Zapamtite da je Vaš posao da poučite sudiju ili veće o Vašoj teoriji slučaja.

Prilikom predstavljanja iskaza svedoka, najčešći i logičan redosled je sledeći: prvo opišite poreklo svedoka. Drugim rečima, utemeljite razloge zbog kojih je svedočenje te osobe važno. Ovo bi trebalo da se uradi brzo. Na primer, u slučaju pljačke banke, očevidac treba da odgovori na pitanja kojima se utvrđuje gde se nalazila i u kom momentu je videla pljačkaše. Za svedoka koji govori o tome šta je videla, verovatno je potpuno irelevantno da li je udata, ima decu i kako im ide u školi. Ako ispitujuete veštaka, trebalo bi da ga pitate o kvalifikacijama. Na primer, ako je svedok ekspert za otiske prstiju, trebalo bi da ga pitate o obrazovanju i iskustvu u toj oblasti.

Predstavljanje svedoka zapravo počinje pre nego što taj svedok ustane da svedoči. Ljudi formiraju utiske o drugima na prvi pogled. Ako svedok dođe u sud u izgužvanoj garderobi, izgledajući kao da je upravo izašao iz kreveta, neće imati isti kredibilitet kao neko ko izgleda urednije. Svedok treba da bude adekvatno obučen za ovu ulogu. Imajte na umu da se ovo odnosi i na okrivljenog.

Svedok treba da opiše događaj. To podrazumeva svedočenje koje jasno ukazuje na to da je svedok bio u poziciji da posmatra ono o čemu svedoči. Dodatna pitanja očevicu mogu biti: „*Da li je nešto blokiralo vaš pogled?*“ ili „*Da li ste mogli jasno da vidite događaje?*“ Svedok treba da opiše scenu bez ulaženja u nepotrebne detalje, kao što su precizne razdaljine, vreme i slično; time će se samo usporiti tok izlaganja i pažnja sudije ili veća će opasti. Neki branioci će koristiti fotografije ili drugi dokazni materijal kako bi bolje objasnili scenu; drugi smatraju da se time kvvari tok svedočenja i čuvaju ih kao način ponavljanja iskaza svedoka pri kraju njenog svedočenja. Svrha predstavljanja scene je da sudija dobije jasnu sliku lokacije pre nego što se pređe na svedočenje o samoj radnji događaja. Ako koristite fotografije, trebalo bi da svedok ima interakciju sa njima.

Na primer, da pokaže na fotografiji gde se to dešavalo dok opisuje svaki događaj. To će predmet učiniti razumljivijim i zanimljivijim.

Svedok zatim treba da dođe do suštine svog svedočenja. Na sledećem primeru, zamislite da ste već uspostavili lokaciju svedoka kada ste ga opisali, a sada možete da nastavite na sledeći način:

P: „Rekli ste da ste bili na uglu Bulevara K. Misirkov i Bulevara Goce Delčeva u 10:00, 14. jula, da li vam je nešto skrenulo pažnju tog dana?“

O: „Da.“

P: „Šta vam je prvo skrenulo pažnju?“

O: „Čuo sam pucnje.“

P: „Da li ste videli odakle dolaze?“

O: „Da, dolazili su iz pravca banke.“

P: „Kada ste čuli pucnje, šta ste videli?“

O: „Video sam dva muškarca kako istrčavaju iz banke i mašu svojim pištoljima kroz vazduh.“

Branilac može sudiji dočarati osećaj onoga što se dešavalo regulisanjem dinamike ispitivanja. Ovo je deo iskaza svedoka koji branilac želi da naglasi, pa će to ostvariti tako što će postavljati pitanja svedoku u malim segmentima. Ključna činjenica da je svedok video pljačkaše banke u akciji je možda trajala samo nekoliko sekundi, ali će advokat želeti da kroz svedočenje razvije situaciju kao da se odvijala u kontrolisanom usporenom ritmu. Branilac želi da sudija apsorbuje sve detalje i istakne uzbudljiv deo slučaja. Shodno tome, branilac bi onda postavio pitanja koja zahtevaju od svedoka da opiše svakog čoveka, da li je svaki imao oružje, da li je svedok zaista video nekog od njih da puca iz oružja, na koji način su trčali, da li su otišli automobilom, u kom pravcu je automobil otišao, itd. Drugim rečima, branilac želi da sudija u potpunosti oseti ono šta se dogodilo.

Da bi se obezbedilo efikasno svedočenje, podsetite svakog svedoka koga pozivate da sluša pitanja koja mu postavljate i odgovori samo na pitanje koje se traži.

Pokušajte da koristite jednostavan jezik. Ovo upozorenje je posebno važno kada imate slučaj pred sudijama porotnicima. Želite da razumeju Vaša

pitanja i odgovore svedoka. Neki branioci i svedoci misle da će, ukoliko koriste komplikovane reči ili fraze, umesto jednostavnih i direktnih izjava, impresionirati ljude. Ali, korišćenje složene terminologije je rizično jer može da zbuni veće i smanji uticaj svedočenja. Branilac treba da posavetuje svedoka pre suđenja da koristi reči koje su opšte poznate. Ovo posebno važi ako se ispituje veštak ili policijski službenik. Ako svedok mora da koristi tehničke termine za opisivanje, na primer, rezultate naučnih ispitivanja, potrudite se da se takvi termini objasne čim se upotrebe. Ovo će obezbediti da sudija ili veće razumeju značaj iskaza. Takođe, sudija ne želi da se oseća glupo jer ne zna o čemu svedok govori.

Evo nekoliko primera kako da se pojednostavi iskaz:

Umesto da pitate „*Da li ste imali prilike da razgovarate sa njim?*“ pitajte „*Da li ste ikada razgovarali sa njim?*“

Umesto da pitate „*Koliko dugo se bavite tim poslom?*“ pitajte „*Koliko dugo radite kao automehaničar?*“

Upozorite svedoke da izbegavaju izjave kao što su „*Gospodin Živković, a ne optuženi, zadužio je kreditni račun.*“ Bilo bi bolje da kažete „*Gospodin Živković, a ne optuženi, podigao je novac sa računa.*“

Ako svedok kaže nešto što nema smisla, ili koristi tehnički izraz za koji mislite da sudija ne može da zna, zamolite svedoka da objasni svoj odgovor. To treba uraditi na način koji neće osramotiti svedoka ili učiniti da izgleda kao da ne zna o čemu govori, i time povrediti njegov kredibilitet. Na primer, u slučaju nejasnog odgovora na neko postavljeno pitanje, može se reći „*Propustio sam Vaš odgovor. Molim Vas, možete li da ga pojasnite?*“ Ili ako je svedok upotrebio tehnički izraz „*Upotrebili ste termin mitohondrijalni DNK. Da li možete da objasnite šta je to?*“ Sudija će ceniti Vaš pokušaj da razjasnite moguće nejasnoće.

Sugestivna pitanja nisu dozvoljena tokom osnovnog (direktnog) ispitivanja svedoka. Sugestivno pitanje je pitanje koje sugerise pravilan odgovor. Na primer, „*Da li je tačno da je jedan od pljačkaša banke bio visok 1 i ¾ metra?*“ ili „*Banka iz koje su istrčali je bila Banka Srbije, zar ne?*“ Oba ova pitanja ukazuju na to da je pravi odgovor „*Da*“, pa tako predstavljaju sugestivna pitanja. Pravilan način na koji treba postaviti ta pitanja je:

„Koliko su visoki bili pljačkaši banke?“ i „Kako se zvala banka iz koje ste ih videli da istrčavaju?“

Neki branioci pokušavaju da izbegnu postavljanje sugestivnih pitanja tokom direktnog ispitivanja tako što stalno pitaju svedoka *„I šta se onda dogodilo?“* To pitanje je prihvatljivo ako se ne koristi prečesto. Kada se previše koristi, svedočenje deluje dosadno. Način da se ovo izbegne je da se nadovežete na prethodni odgovor svedoka. Ovo Vam takođe daje priliku da ponovite nešto što je bilo značajno. Koristeći primer, možete pitati *„Nakon što ste pogledali na sat, videli da je 19:00 časova, i Vaš sin je ušao u stan, šta ste sledeće radili?“* Prvi deo pitanja je podsetio sudiju da je Vaš klijent, sin svedoka, bio kod kuće, a ne na mestu izvršenja krivičnog dela u vreme kada se dogodilo.

Koristite dokazne materijale da sumirate činjenice. Branilac treba da razmotri upotrebu ekspanata i grafikona kada su u pitanju velike grupe brojeva ili imena, što može da bude zbunjujuće, ali i dosadno. Slično tome, kada se opisuje scena, može biti korisno da se kroz dijagram pokaže gde se nalaze određena mesta. To će priču svedoka učiniti razumljivijom. U našem primeru pljačke banke, dijagram koji prikazuje ulicu u kojoj se nalazi banka, mesto gde je svedok stajao, na koji način su pljačkaši pobjegli i slično, može pomoći sudiji. Kao što je već rečeno, kada se koriste ekspanati, grafikoni i dijagrami, svedok bi trebalo da ukaže na konkretne delove i objasni svaki aspekt. Kada se radi o velikim brojevima, na primer u slučaju velike ekonomske prevare, mogli biste da razmislite o prikazivanju sume brojeva, kao što su ukupni iznosi depozita ili isplate sa računa. Ali to treba da uradite samo ako podržava vašu teoriju slučaja.

Potrudite se da pažljivo slušate odgovore. Branioci koji su previše posvećeni svojim beleškama, često propuste odgovore koji možda zahtevaju razjašnjenje. Sledi jedan primer iz stvarnog života o onome šta se može desiti kada branilac ne sluša odgovore svedoka.

P: „Koliko dece imate?“

O: „Tri.“

P: „Koliko od njih su dečaci?“

O: „Niko.“

P: „Dakle, da li imate devojčice?“

Pokušajte da održite kontakt očima sa svedocima tokom njihovog svedočenja. To će Vam pomoći da se usredsredite na odgovore. To takođe pokazuje sudiji da ste zainteresovani za odgovore i taj Vaš interes će se preneti i na sudiju. To ostavlja i utisak da svedok ne ponavlja samo beleške koje je pripremio unapred.

Pripremite svedoke. Mnogi svedoci nikada nisu bili u sudnici, i neki od njih će biti uplašeni. Branilac treba da objasni postupak u vezi sa pojavljivanjem svedoka. Ovo podrazumeva proveru da li svedok zna gde se nalazi sudnica, gde treba da sačeka dok ne bude pozvan da svedoči, kao i to šta će se desiti kada uđe u sudnicu. Branilac treba da objasni gde se nalazi klupa za svedoke, kada se daje zakletva i tako dalje. Objasnite svedoku da će nakon što završite direktno ispitivanje, biti podvrgnut unakrsnom ispitivanju. Objasnite šta je unakrsno ispitivanje i koja potencijalna pitanja mu mogu biti postavljena prilikom unakrsnog ispitivanja. Svedok treba da bude informisan da ne postoji ništa loše u tome što se sastao sa braniocem pre suđenja, a ako se prilikom unakrsnog ispitivanja postavi pitanje da li je takav sastanak održan, treba to i da potvrdi.

Branilac ne treba da kaže svedoku šta treba da ispriča tokom svedočenja. Umesto toga, branilac treba da pruži informacije svedoku koje će omogućiti da se on oseća prijatno i osigurati tačno svedočenje.

Branilac treba da kaže svedoku da govori istinu. Ovo je verovatno najvažnija od svih opomena. Svedoci moraju da govore istinu, čak i ako odgovor može biti neprijatan.

Ukoliko svedok ne čuje pitanje, ili ga ne razume, treba da traži da se ono ponovi. Ovo važi čak i u slučaju da je sudija taj koji je postavio pitanje. Ako svedok treba da pogađa šta je pitanje, može zaključiti pogrešno. Tako može da izgleda kao da svedok izbegava da odgovori na pitanje, dok u stvari jednostavno nije razumeo pitanje.

Ako je svedoku postavljeno pitanje, a onda se zastupnici raspravljaju oko toga, pa tokom te rasprave svedok zaboravi pitanje, svedok treba da traži da se to pitanje ponovi.

Recite svedoku da ne pogađa. Ako svedok ne zna odgovor na pitanje, to treba i da kaže.

Ako je svedok nešto zaboravio, prihvatljivo je podsetiti ga na tu činjenicu. Svako zaboravi neke stvari koje je nekada znao.

Svedok treba da bude ljubazan i učtiv u svakom trenutku. Ovo uključuje i stav prema zastupniku suprotne strane.

Svedoka treba poučiti da sluša pitanja, i odgovori samo na pitanje koje je postavljeno. Svedoci koji pružaju opširne odgovore, koji prevazilaze ono što se traži od njih, izgledaju kao da imaju svoje mišljenje o slučaju ili da nisu dovoljno pametni da shvate koje je pitanje postavljeno. Sudije će često prestati da slušaju odgovore kojima se ne odgovara na postavljena pitanja.

Svedoci treba da budu pripremljeni na to da se tokom unakrsnog ispitivanja možda neće složiti sa tužiocem. Ako je ono što tužilac kaže netačno, svedok može tako i reći i dati tačnu informaciju. Međutim, svedok bi to trebalo da uradi ljubazno.

Svedok ne treba da pokuša da izbegne da odgovori na neko pitanje. To je lako uočiti, a veće može da pretpostavi da je pravi odgovor gori nego što stvarno jeste.

Svedoku treba da bude dozvoljeno da vidi dokument o kome mu je postavljeno pitanje, naročito ako će na taj način osvežiti pamćenje u vezi sa njegovim sadržajem. Ne treba očekivati od svedoka da pamti sadržaje dokumenata.

Ako se svedoku pokaže dokument koji nije video u skorije vreme, ili ga nije video uopšte, trebalo bi mu dati vremena da ga pročita i razume pre nego što odgovori na pitanja o tome. Ako se svedok ispituje od strane tužioca o dokumentu, svedok ili branilac mogu slobodno da pitaju tužioca koji deo tog dugačkog dokumenta sadrži informacije koje se odnose na pitanja tužioca.

Svedok ne mora da se složi sa tumačenjem dokumenta tužioca ili bilo koga drugog. Ako se svedok ne slaže, on može reći da to nije njegovo tumačenje i može navesti ono što misli da je značenje određenog dela.

Pre suđenja, branilac bi trebalo da razmotri mogućnost da, zajedno sa svedokom, prođe kroz sve izjave koje je svedok dao, kao i da pita svedoka da li postoji neki drugi podatak koji on ili ona zna o ovom slučaju. Branilac može pregledati sa svedokom teme pitanja koja će verovatno biti postavljena na direktnom ispitivanju, kao i na unakrsnom ispitivanju. Nije neobično za branioca da postavi pitanje koja svedok ne razume, tako da je bolje da to razjasnite pre suđenja. Priprema za suđenje je vreme da se to otkrije, kao i da preformulišete pitanje, tako da će tokom suđenja svedok shvatiti koje informacije branilac želi da dobije.

Tokom pripreme za suđenje, branilac može pitati svedoka o eventualnim informacijama i činjenicama koje mogu biti nepovoljne za svedoka ili za odbranu, a koje se mogu pojaviti tokom suđenja. Ukoliko takve informacije postoje, branilac može tokom direktnog ispitivanja ispitati svedoka o njima, i dati mu priliku da ih objasni. Ako postoji nešto u prošlosti svedoka što bi moglo ugroziti njegov kredibilitet, obično je najbolje da branilac to iskoristi u direktnom ispitivanju kroz svoja pitanja. Ovo omogućava braniocu da postavi problem u povoljan kontekst, obično pitanjima koja svedoku omogućavaju da objasni problem, i to pokazuje sudiji ili veću da je branilac iskren i da mu se može verovati, što je percepcija koja će biti korisna tokom suđenja, a posebno u završnoj reči. Ako se to ne uradi, može da dovede do zaključka da branilac pokušava da sakrije neke stvari. Međutim, kao i kod uvodne reči, strateško je pitanje za branioca da li će spomenuti potencijalne slabosti. On mora da utvrdi da li će tu činjenicu tužilac ili oštećeni spomenuti tokom unakrsnog ispitivanja. Branilac mora da proceni rizik isticanja nečeg štetnog za njegov predmet što suprotna strana ne zna, ili suočavanja pod njegovim uslovima sa nečim što se može pojaviti na unakrsnom ispitivanju. Primer za to sledi:

P: „Gospodine Ivanov, da li ste trčali niz Bulevar Nikole Lazareva, 14. jula, oko 10:00 sati?“

O: „Da.“

P: „Zašto ste to radili?“

O: „Kasnio sam na lekarski pregled.“

Ako je moguće, eventualna slabost u iskazu svedoka trebalo bi da bude postavljena na sredini njegovog svedočenja. Poštujući pravilo da se najbolje pamti ono što se prvo i poslednje čuje, time se osigurava da će to ostaviti manji utisak nego na početku ili kraju svedočenja.

Na kraju, pokušajte da završite direktno ispitivanje svedoka izvodeći glavni zaključak ili da sumirate činjenice zbog kojih je svedok uopšte pozvan da svedoči. Ako je svedok optuženi, tada poslednje pitanje može da bude:

P: „Na kraju, gospodine Ivanov, da li ste počinili pljačku banke za koju ste optuženi?“

O: „Apsolutno ne!“

Ako je okrivljeni verodostojan, to je dobar način da se završi direktno ispitivanje.

6. UNAKRSNO ISPITIVANJE

Unakrsno ispitivanje podrazumeva postavljanje pitanja svedoku nakon što je ispitan u osnovnom (direktnom) ispitivanju. U filmovima, unakrsno ispitivanje je najdramatičniji deo suđenja. Filmovi prikazuju branioca ili tužioca kako briljantno „slamaju“ ključnog svedoka, koji priznaje da je lagao sve vreme i priznaje istinu. Ali u stvarnosti, to se gotovo nikada ne dešava.

Unakrsno ispitivanje se sprovodi iz dva razloga: da se dobije korisno svedočenje za vašu teoriju slučaja, ili da se ospori kredibilitet svedoka, diskreditujući njega ili njegovu izjavu. To je takođe prilika za branioca da svoje tvrdnje iznese kroz pitanja i učini da se svedok složi sa njima. Kada se postigne da se svedok složi sa tim tvrdnjama, efektivno unakrsno ispitivanje je skoro isto kao da je branilac faktički sam svedočio.

Međutim, kako bi iskoristio ovu priliku, branilac mora biti pripremljen. Treba pažljivo da pregleda prethodni iskaz svedoka ili svaki izveštaj i da bude upoznat sa svim dokumentovanim dokazima. Bez ovog pripremnog rada, advokat neće moći da ospori kredibilitet svedoka zbog ranijih nedoslednih izjava ili drugih dokaza, kao što su evidencije poslovnih banaka ili izveštaji stručnjaka.

A. Da li koristiti unakrsno ispitivanje?

Najosnovnije pitanje vezano za unakrsno ispitivanje jeste da li da uopšte unakrsno ispitujete svedoka. Mnogi branioci unakrsno ispituju samo zato što misle da moraju. To je pogrešno. Ne postoji obaveza da branilac unakrsno ispituje svedoka, i nepravilno unakrsno ispitivanje može biti štetno za odbranu, omogućavajući svedoku optužbe da objasni ili razjasni prethodne izjave. U stvari, obavestiti sudiju da nećete unakrsno ispitati nekog svedoka može biti signal sudiji da taj svedok nije bio važan, čime možete više oštetiti verodostojnost svedoka nego bilo kojim unakrsnim ispitivanjem. Pre angažovanja u unakrsnom ispitivanju, svaki branilac bi trebalo sebi da postavi sledeća pitanja:

(1) Da li je svedok oštetiio moj predmet?

Nemaju svi svedoci jednaku važnost. Neki svedoci mogu jednostavno da se pozovu da bi se utvrdio neki tehnički element ili potvrdila autentičnost dokumenta. Drugi mogu ponuditi dokaze koji ne ugožavaju vašu teoriju slučaja. Na primer, u slučaju vezanom za drogu, ako je vaša teorija slučaja da iako je droga bila u automobilu okrivljenog, on nije znao za nju, te tako nije kriv, verovatno ne postoji svrha u unakrsnom ispitivanju laboranta koji je testirao materiju na prisustvo ilegalnih supstanci, jer Vi ne osporavate da je bilo droge u autu. Osim ako svedok nije štetan po Vašu teoriju slučaja, obično nema razloga da ga unakrsno ispitujete.

(2) Da li je svedočenje bilo uverljivo?

Neki svedoci tužilaštva neće biti uverljivi, kao npr. svedok koji svedoči da je preskočio tri metra visoku ogradu da bi pobegao od pljačkaša. U neki drugim prilikama, iskaz svedoka će biti osporen od strane drugih svedoka koji su verodostojniji. U ovim situacijama, svedok može imati tako malo kredibiliteta da bi postavljanje pitanja u unakrsnom ispitivanju bilo od veoma male koristi. U takvom slučaju, ukoliko postavljate pitanja u unakrsnom ispitivanju, ona mogu ponuditi svedoku priliku da ispravi svoj iskaz. Na primer, ako bi branilac pitao da li je ograda zaista bila visoka tri metra, svedok bi mogao da shvati da je to zvučalo smešno i možda ispravi svoj iskaz i kaže da se pogrešno izrazio i da je ograda u stvari bila

samo metar i po visoka. Drugim rečima, ako Vam iskaz svedoka nakon direktnog ispitivanja pomaže, ili Vam bar ne šteti, razmislite da uopšte ne postavljate pitanja unakrsnim ispitivanjem. Zatim možete da naglasite koliko je neuverljiv taj svedok bio tokom završne reči.

(3) Da li je svedok rekao manje od očekivanog tokom direktnog ispitivanja?

Ponekad zbog nemarne pripreme ili greške svedoka koju tužilac nije primetio, svedok izostavi važan deo njegovog svedočenja. Ako zastupnik suprotne strane pogreši ili izostavi važan materijal, možda bi najbolje bilo ništa ne pitati svedoka u unakrsnom ispitivanju, jer će se time omogućiti svedoku prilika da svedoči o ovim pitanjima.

B. Osnovi unakrsnog ispitivanja

Većina svedoka koju unakrsno ispitujete je već svedočila u direktnom ispitivanju i ponudila dokaze koji štete vašem predmetu. Dakle, većina su u izvesnom smislu protivnici. Kako možete da izvučete povoljan iskaz od protivničkog („neprijateljskog“) svedoka u Vašem slučaju?

Ono što sledi su neke smernice koje možete koristiti da Vam pomognu da izvučete koristan iskaz, čak i od svedoka protivne strane. Međutim, kao i kod drugih sugestija ili pravila u ovom priručniku, osim pravila o pretpretresnoj pripremi, ne treba ih slepo slediti. Svaki slučaj je različit i mogu postojati dobri razlozi da zaobiđete ove smernice u zavisnosti od okolnosti konkretnog slučaja. Kada razmotrite ove smernice, ne zaboravite da postavite realna očekivanja za rezultate Vašeg unakrsnog ispitivanja. Ako je rezultat Vašeg unakrsnog ispitivanja jedan poen u prilog Vašoj teoriji slučaja, sproveli ste uspešno unakrsno ispitivanje. Dva je izvanredan rezultat. Retko se dobijaju tri poena ili više.

(1) Budite kratki

Duga unakrsna ispitivanja su retko uspešna. Zbog granica ljudske pažnje, unakrsnim ispitivanjem koje traje duže od 30 minuta rizikujete opadanje pažnje sudije ili veća. Osim toga, svakim pitanjem koje postavite rizikujete

da dođe do toga da će svedok reći nešto što može oštetiti Vaš predmet. Što više pitanja postavljate, veći je rizik. I zapamtite da ne morate postavljati pitanja ako svedok nije oštetio Vaš predmet i nemate šta da dobijete unakrsnim ispitivanjem.

(2) Koristite kratka pitanja i jasne reči

Pitanja za Vaše unakrsno ispitivanje treba da budu pripremljena tako da iskaz svedoka pokreću korak po korak unapred, kao što se pokreću pojedinačne slike na filmu. To će omogućiti da se jasno i logično razvije svedočenje. Da biste to uradili, postavljajte kratka pitanja. Koristite obične reči kako biste obeshrabrili svedoka da vam protivreči. Evo primera:

P: „*Otišli ste na posao 26. aprila 2013, tačno?*“

O: „*Tačno.*“

P: „*To je bio petak, zar ne?*“

O: „*Da, bio je petak.*“

P: „*Napustili ste kuću oko 9:00 časova?*“

O: „*Da.*“

P: „*Zatim ste otišli na posao?*“

O: „*Da.*“

P: „*Stigli ste na posao oko 9:15 časova?*“

O: „*Da.*“

P: „*Kada ste stigli u vašu prodavnicu otključali ste vrata, zar ne?*“

O: „*Tačno.*“

P: „*Onda ste ušli i zaključali vrata?*“

O: „*Da.*“

P: „*Onda ste prebrojali novac na ruke?*“

O: „*Da.*“

P: „*Onda ste napunili police?*“

O: „*Da.*“

P: „*Onda ste otključali vrata, zar ne?*“

O: „*Da.*“

Postavljanje kratkih pitanja će obezbediti kratke odgovore i navići svedoka da se slaže sa Vama. Ovo će zauzvrat omogućiti da se priča koju želite da ispriča odvija logično i bez prekida. Dugačka pitanja će navesti

neprijateljski nastrojene svedoke protivne strane da zatraže razjašnjenja i cepidlače, dovodeći do gubitka kontrole nad svedokom i nad pričom. Na primer:

P: „Stigli ste na posao u 9:15 časova, a zatim ste otključali vrata i brojali novac, zar ne?“

O: „Ne.“

U ovom primeru nije jasno sa kojom tvrdnjom se svedok ne slaže – da li da je stigao u 9:15, odnosno da je tada otključao vrata, ili da je izbrojao novac. Advokat će u ovom primeru biti primoran da preformuliše pitanje. Dakle, svedok je stekao kontrolu nad advokatom i prekinuo tok ispitivanja.

(3) Koristite sugestivna pitanja

Ovo je jedan od najefikasnijih alata za tok unakrsnog ispitivanja. Korišćenje sugestivnih pitanja može naterati čak i svedoke protivne strane da se slože sa Vama. Sugestivna pitanja su pitanja koja navode na odgovor. Obično, ali ne uvek, zahtevaju da svedok odgovori sa „Da“ ili „Ne“. Sugestivna pitanja Vam daju kontrolu nad odgovorima, primoravajući svedoka da se složi sa zaključkom koji pokušavate da napravite. Tako, na primer, kada pokušavate da pokažete da identifikacija od stane očevica ne može biti pouzdana, ispitivanje može da ide na sledeći način:

P: „Da li je tačno da ste u noći 14. jula 2011. otišli u Beograd Cafe?“

O: „Da.“

P: „I dok ste tamo bili, popili ste 5 čaša votke, zar to nije istina?“

O: „Četiri ili pet.“

P: „Ostali ste u Beograd Cafeu oko 45 minuta?“

O: „Tako nešto, mislim da je možda bilo malo duže.“

P: „Nakon što ste otišli, hodali ste Bulevarom kralja Aleksandra?“

O: „Da.“

P: „Tokom šetnje, videli ste da pljačkaju banku?“

O: „Da, dok sam prolazio.“

P: „Banka je oko dva minuta hoda od Beograd Cafea, zar ne?“

O: „Pretpostavljam da je tako.“

P: „Vi tvrdite da ste videli gospodina Ivanova kako tada istrčava iz banke?“

O: „Da.“

U ovom primeru, primena sugestivnih pitanja dovodi to toga da činjenice potiču od advokata i svedok se više ili manje slaže sa tim činjenicama. Kako je navedeno, to je skoro isto kao kada bi advokat mogao zaista da svedoči u predmetu. Upotreba kratkih, jasnih, sugestivnih pitanja takođe sužava pažnju sudije na teoriju koju advokat postavlja – u ovom slučaju da je očevidac bio previše pijan da bi izvršio pouzdanu identifikaciju.

Obratite pažnju da advokat u ovom primeru nije pitao „*Bili ste previše pijani da pouzdano vidite pljačku i zapamtite šta ste videli, zar ne?*“ Da je advokat postavio pitanje na taj način, svedok se verovatno ne bi složio i ponudio bi suprotno objašnjenje ili pojašnjenja.

Ne postavljajte pitanja u unakrsnom ispitivanju koja zahtevaju od svedoka da objašnjava. Po pravilu, ne koriste pitanja tokom unakrsnog ispitivanja koje počinju sa „*Ko*“, „*Šta*“, „*Gde*“, „*Kada*“, „*Zašto*“ i „*Kako*“. Ako postavljate ovakva pitanja, predajete kontrolu nad formom i sadržajem odgovora svedoku protivne strane i dozvoljavate mu da objašnjava. Dozvoliti svedoku protivne strane da objasni sebe ili svoje svedočenje skoro nikada neće pomoći.

(4) Ne treba da budete iznenađeni odgovorom na Vaša pitanja

Kada postavite pitanje u unakrsnom ispitivanju, treba da znate kakav će biti odgovor. Treba samo da postavljate pitanja za koje znate da će izmamiti odgovore koji pružaju podršku Vašoj teoriji slučaja ili mogu da osporite kredibilitet svedoka.

Ovo uputstvo zahteva da se pripremite. Morate da znate šta je svedok ranije rekao čitajući policijske izveštaje i vođenjem sopstvene pretpretresne istrage. To će Vam omogućiti da predvidite odgovore svedoka na vaša pitanja i da donesete svesnu odluku o tome da li ćete uopšte postavljati pitanja. To će Vam takođe omogućiti da diskreditujete svedoka ukoliko pruži drugačiji odgovor tokom unakrsnog ispitivanja nego što je dao policiji.

(5) Slušajte odgovore

Kao i tokom osnovnog ispitivanja, branioci koji ne slušaju svedoka rizikuju da deluju smešno ili nepažljivo. Oni takođe propuštaju prilike, na primer, da ospore kredibilitet svedoka koji je upravo dao odgovor koji nije

u skladu sa prethodnom izjavom koju je dao. U redu je da koristite beleške tokom unakrsnog ispitivanja i da razmislite o tome šta će vaše sledeće pitanje biti. Ali morate da se fokusirate i na odgovore na vaša pitanja. Jedan od načina da se to uradi je da održavate kontakt očima sa svedokom, a ne da samo gledate u beleške.

(6) Postavljajte pitanja koja svedok ne može da poredi

Postavljanje pitanja kojima se svedok primorava da se složi sa Vama je jedan od najboljih načina da se kontroliše ishod unakrsnog ispitivanja. Da biste to uradili, proverite da li Vaša pitanja imaju smisla i da li su podržana svedočenjem koje je svedok upravo dao u direktnom ispitivanju. Pitanja mogu da se zasnivaju i na prethodnoj izjavi svedoka datoj policiji ili drugima. Ovde je primer kako da koristite takva pitanja da diskreditujete svedoka koji je ošteti Vaš slučaj tokom direktnog ispitivanja konstatujući propuste koje je napravio u policiji.

P: „Razgovarali ste sa policijom nakon ovog incidenta, zar ne?“

O: „Da.“

P: „Odgovorili ste na njihova pitanja, zar ne?“

O: „Tačno.“

P: „Bili ste potpuno iskreni prema njima?“

O: „Da.“

P: „Rekli ste im sve važne činjenice?“

O: „Da.“

P: „Ali ipak ste propustili da im kažete da ste pili upravo pre nego što tvrdite da ste bili svedok pljačke, zar ne?“

Ova pitanja čine da svedok izgleda loše, bez obzira kakav odgovor da. Na primer, ako poriče da je bio potpuno iskren sa policijom, izgledaće kao lažov. Dakle, ako ne želi da pred sudijom izgleda kao lažov, on će morati da odgovori „Da“ na ovo pitanje. Takav svedok može da odgovori na poslednje pitanje navodeći da je u stvari rekao policiji da je pio, ali da policija to nije upisala u svom izveštaju. To je još uvek dobar odgovor za branioca, jer on može da dovede u pitanje kredibilitet i sposobnost policije zbog propusta da navedu tako važnu činjenicu u svom izveštaju. Bez obzira na to kako svedok reaguje, rezultat će biti dobar za branioca.

Kao što je već pomenuto, diskvalifikovati svedoka znači dovesti u pitanje njegov kredibilitet. Efikasno diskvalifikovanje svedoka protivne strane može biti pogubno za slučaj tužilaštva. Ali, pre nego što diskvalifikuje svedoka, branilac treba prvo da postavi pitanja koja izazivaju bilo koje svedočenje koje pogoduje njegovoj teoriji slučaja. Koristeći poslednji primer, advokat treba prvo da postavi pitanja koja obezbeđuju izjavu svedoka da je popio 4-5 čašica votke. Tek nakon što je branilac obezbedio to priznanje od svedoka, treba da postavlja ova pitanja koja se odnose na to da li je svedok pokušao da sakrije činjenicu da je pio od policije. Razlog za to je očigledan: svedok, koji verovatno ne želi da sarađuje sa Vama od početka, verovatno će biti još manje kooperativan sa Vama nakon što implicirate da je hteo nešto da sakrije.

(7) Ne ponavljajte pitanja koja su već postavljena svedoku tokom direktnog ispitivanja

Mnogi branioci dovode svedoka u situaciju da ponovi iskaz koji je dao u direktnom ispitivanju sa idejom da će se nekako svedočenje raspasti ponavljanjem. To se gotovo nikada ne dešava. Ako je svedočenje bilo loše za teoriju slučaja tokom direktnog ispitivanja, ponavljanje može biti još samo gore.

(8) Znajte kada treba da se zaustavite

Bez obzira koliko je dobro razmotreno i vešto formulisano, svako pitanje u unakrsnom ispitivanju postavljeno svedoku protivne strane nosi sa sobom rizik da će odgovor dodatno oštetiti vaš predmet. Ako ograničite broj pitanja koja postavljate, ograničavate i taj rizik.

Svako pitanje koje se postavlja treba da na neki način podrži vašu teoriju slučaja. Tako, ako iskaz svedoka nije uopšte oštetio Vašu teoriju slučaja, ne postavljajte pitanja o tome. Ne zaboravite da vam skoro sva unakrsna ispitivanja mogu doneti samo jedan ili dva boda u prilog vašoj teoriji slučaja. Ne pokušavajte da precenjujete i osvojite slučaj jednim unakrsnim ispitivanjem. To obično dovodi do svedoka koji daju odgovore koji štete vašem predmetu. Znajte svoj cilj pre nego što počnete sa unakrsnim ispitivanjem i prestanite sa ispitivanjem onda kada taj cilj ostvarite.

(9) Sačuvajte Vaš argument za završnu reč

Većina advokata koji su radili unakrsna ispitivanja napravilo je grešku ulaženjem u raspravu sa svedokom. Izbegavajte ovo. Gubite kontrolu nad svedocima kada raspravljate sa njima i gubite sposobnost da potvrde vaše izjave. Još gore, raspravljanje sa svedokom narušava Vaš kredibilitet pred većem, što Vas postavlja u isti nivo sa svedokom, a time ne izgledate nimalo bolje. Izgledaćete kao da ste izgubili kontrolu nad situacijom.

Izbegavajte da postavljate pitanja koja pokušavaju da primoraju svedoka da se složi sa vašom teorijom slučaja. Time ih pozivate da se raspravljaju sa vama. Evo primera:

P: „Da li je tačno da ste pili u noći 14. jula 2011?“

O: „Da.“

P: „A da li je tačno da ste se napili?“

O: „Ne, nisam bio pijan.“

P: „Kako možete reći da niste bili pijani kada ste ranije rekli da ste popili 4-5 pića za 45 minuta?“

O: „Imam puno prakse.“ (Svedok se smeši sudiji, koji se smeje.) „Osim toga, ja sam jeo. I to su bila mala pića.“

P: „Ali, 4-5 pića bi uticalo na Vašu sposobnost da precizno sagledate događaje, zar ne?“

O: „Ne, uopšte, mislio sam i video jasno te noći.“

U ovoj razmeni, svedok je bolji od branioca. To je zato što branilac, osim što ignoriše neke smernice navedene gore, pokušava i da navede svedoka da pristane na jedan od argumenata u prilog njegovoj teoriji slučaja – da optuženi nije opljačkao banku i da je svedok pogrešio kada je rekao da je video optuženog. Zaključci koje advokat traži treba da se čuvaju za završnu reč. U ovom primeru, branilac verovatno nikada neće uspeti da dobije saglasnost od svedoka da je bio pijan. Dakle, umesto toga, branilac treba jednostavno da utvrdi na unakrsnom ispitivanju da je svedok popio 4-5 pića u roku od 45 minuta, neposredno pre pljačke. Tokom svoje završne reči, branilac može raspravljati da je svedok bio previše pijan da pravilno sagleda situaciju.

(10) Tehnike za teške svedoke

Ako svedok odbija da odgovori na pitanje, ili želi da se raspravlja, možete pitati svedoka da li je razumeo pitanje. Zatim ponovite pitanje. Ako svedok i dalje nije odgovorio na pitanje, ili insistira na raspravi, pustite ga da završi. Onda ga pitajte da li ima još nešto da doda. Zatim još jednom ponovite pitanje. Ako svedok i dalje želi da se raspravlja, branilac može pitati „*Koji deo mog pitanja ne razumete?*“ Kao krajnja mera, možete tražiti od sudije da naredi svedoku da odgovori na pitanje. I zapamtite da ukoliko je svedok suviše agresivan, sudija ili veće će to i primetiti, i verovatno će zaključiti da svedok nije verodostojan. Ovo posebno važi ako ste strpljivo pokušavali da ga navedete da odgovori na vaše pitanje.

C. Zaključna razmatranja o unakrsnom ispitivanju

Kao i u svim drugim oblastima suđenja od uvodne reči pa do završne reči, pokušajte da započnete i završite unakrsno ispitivanje važnim stvarima. Ljudi najbolje pamte prvu i poslednju stvar koje su se desile.

Svedoci će, kao i većina ljudi, verovatno razmišljati hronološki. Takođe, oni će verovatno očekivati od Vas da ih pitate o događajima u hronološkom redosledu. Zato možete pitati svedoka protivne strane da poveže događaje van hronološkog redosleda. Time što nećete početi unakrsno ispitivanje na početku priče, možete iznenaditi svedoka i time ga razoružati. Ova tehnika takođe čini verovatnim da svedok protivne strane neće biti u stanju da predvidi Vaša pitanja. Takođe, možda neće biti svestan da ste uspostavili određeni zaključak sve dok se to ne desi. Međutim, ne bi trebalo da previše menjate redosled jer to može da zbuni sudije.

Možda ćete želeći da neke svedoke napadnete na samom početku i tako ih izbacite iz ravnoteže. Ali, sa mnogim drugima, najbolje je da stvorite osećaj lažne sigurnosti. Možete početi Vaše ispitivanje sa nekoliko lakih pitanja, a možete se čak i nasmešiti kada im postavljate pitanje. Svedok će se opustiti i biti nespreman. Tada se možete suočiti sa njim.

Prilikom planiranja unakrsnog ispitivanja, uvek pokušajte da proverite sposobnost svedoka da vidi, čuje, miriše ili koristi bilo koja druga čula na kojima se zasniva njegovo svedočenje. Da li svedok pije ili se drogira? Ako je tako, to može uticati na njegovu sposobnost da vidi i zapamti. Koliko je daleko svedok bio od mesta izvršenja radnje? Da li je bio mrak, a oblast nije bila dobro osvetljena?

Kada diskvalifikujete svedoka zbog neusklađenosti sa prethodnom izjavom, prvo treba da dobijete od svedoka potvrdu svog iskaza. Zatim ga suočite sa prethodnom izjavom koja je u suprotnosti sa tim svedočenjem. Možda se ne može tačno setiti kad je on dao prethodnu nedoslednu izjavu, ali branilac bi trebalo da bude u stanju da ga navede da prizna da je dao prethodni iskaz. Zatim mu pročitajte prethodnu nedoslednu izjavu. Sledi primer ove tehnike. Obratite pažnju kako branilac uspeva da navede svedoka da potvrdi svoje svedočenje na direktnom ispitivanju, onda ga podseća na prethodni iskaz, a zatim pravi zamku.

P: „U svom svedočenju na direktnom ispitivanju rekli ste da ste bili udaljeni 5 metara od mog klijenta tokom ubadanja, zar ne?“

O: „Da.“

P: „To svedočenje je bilo tačno?“

O: „Naravno.“

P: „I zato što ste bili tako blizu, zato ste tako sigurni u svoju identifikaciju, zar ne?“

O: „Da.“

P: „Da li je tačno da ste na dan pljačke imali razgovor sa policijskom službenicom Perićevom?“

O: „Ne sećam se imena, ali da, razgovarao sam sa ženom policajcem.“

P: „I to je bilo ubrzo nakon pljačke?“

O: „Da.“

P: „Ja ću Vam pokazati izjavu svedoka koju je uzela službenica Perićeva, to je vaše ime na vrhu izveštaja, zar ne?“

O: „Da.“

P: „I to je Vaš potpis na dnu?“

O: „Da.“

P: „Molim Vas da naglas pročitate deo izjave koji je istaknut žutom bojom.“

O: „Stajao sam na udaljenosti oko 15 metara od mesta gde je čovek izboden.“

P: „Nemam više pitanja.“

U ovom trenutku, branilac bi verovatno trebalo da prestane ili da promeni temu ispitivanja, ili čak da završi unakrsno ispitivanje ovog svedoka. Branilac je izneo svoj zaključak i u završnoj reči može da tvrdi da je ovaj svedok nepouzdan. Branilac takođe može tvrditi da je izjava svedoka koju je dao posle događaja mnogo pouzdanija, jer mu je pamćenje bilo bolje odmah nakon događaja.

Kada je svedok zaključio sporazum o priznanju krivičnog dela sa tužiocem u cilju smanjenja kazne u zamenu za saradnju sa tužiocem (sporazum o svedočenju okrivljenog ili osuđenog), branilac to treba da istakne tokom unakrsnog ispitivanja. On tada može tvrditi u završnoj reči da svedok nije bio u potpunosti iskren, jer je morao da svedoči ono što je tužilac želeo, a ne da govori istinu, da bi dobio povoljan sporazum o priznanju krivičnog dela. Sledi primer:

P: „Gospodine Daniloviću, mogli ste da budete osuđeni za oružanu pljačku pre 2 meseca, zar ne?“

O: „Da.“

P: „I kao rezultat toga, mogli ste da budete osuđeni na 5 godina zatvora?“

O: „Da.“

P: „5 godina je dug period, zar ne?“

O: „Nije toliko dugo.“

P: „Dovoljno dugo da biste napravili sporazum po kome je to vreme smanjeno na 3 godine, zar ne?“

O: „Dogovorio sam se.“

P: „U sklopu tog sporazuma, pristali ste da danas pred sudom kažete da je moj klijent, gospodin Lazarevski bio švercer droge, zar ne?“

O: „Moj sporazum podrazumeva da ću reći istinu o tome što znam o gospodinu Lazarevskom.“

P: „I zbog vašeg današnjeg svedočenja dobićete 2 godine manje u zatvoru, zar ne?“

O: „Da.“

Kako i kada unakrsno ispitati svedoka je veština koja zahteva vreme i praksu da se razvije. Takođe je potrebna priprema. Svi branioci su pravili greške tokom unakrsnog ispitivanja. Ali, prateći ova uputstva, možete da minimizirate rizike i povećate šanse za jačanje vaše teorije slučaja.

7. DODATNO ISPITIVANJE

Dodatno ispitivanje znači postavljati svom svedoku pitanja nakon što je tužilac imao priliku da ga unakrsno ispita. U vezi sa dodatnim ispitivanjem trebalo bi imati na umu dva pravila. Prvo je pravilo koje treba da pratite u direktnom i unakrsnom ispitivanju – postavljajte samo pitanja koja donose odgovore kojima jačate svoju teoriju slučaja. Dakle, ako tužilac u unakrsnom ispitivanju nije oštetiio vašu teoriju slučaja, možete da odlučite da nećete obaviti dodatno ispitivanje i pustite svedoka da odstupa. S druge strane, ako je tužilac dobio odgovore koji oštećuju vašu teoriju slučaja, onda je verovatno pametno da uradite i dodatno ispitivanje kojim vraćate kredibilitet svedoka ili razjašnjavate svedočenje. Na primer, u slučaju krađe smo koristili:

P: „Da li se sećate da je na unakrsnom ispitivanju tužilac pitao da li je nešto blokiralo Vaš pogled na dvojicu muškaraca koji su bežali iz banke?“

O: „Da.“

P: „Šta je bio Vaš odgovor?“

O: „Da je svetleći znak blokirao moj pogled.“

P: „Da li Vas je taj svetleći znak sprečio da vidite koje boje majice ti ljudi nosili?“

O: „Ne.“

P: „Da li Vas je sprečio da vidite da su oni imali oružje?“

O: „Ne.“

U ovom primeru, branilac pokazuje da, iako je očevidac tokom unakrsnog ispitivanja priznao da je postojalo nešto što je blokiralo njen pogled na pljačkaše, on je i dalje bio u stanju da vidi ključne detalje i zato je njegovo svedočenje dragoceno.

Drugo pravilo dodatnog ispitivanja je – postavljate samo pitanja koja se tiču onih pitanja koja su otvorena u unakrsnom ispitivanju. Sudije mogu da zahtevaju da ovo uradite kao vrstu formalnog pravila u njihovom sudu. Osnovni razlog za ovo pravilo jeste shvatanje da pitanja koja nisu razmatrana u toku unakrsnog ispitivanja obično nisu sporna, pa će tako sudija ili veće imati malo ili nimalo interesovanja za njih. Rizikujete da ih iziritirate ili da im dosađujete ako postavljate pitanja svedocima koji

imaju malo ili nimalo uticaja na ishod suđenja. Međutim, kao i kod svih pravila, postoje izuzeci. Na primer, ako ste napravili previd i niste pitali neko važno pitanje u direktnom ispitivanju, a tužilac je to iskoristio tako što nije spomenuo to pitanje tokom unakrsnog ispitivanja, trebalo bi da pokušate da postavite svedoku takvo pitanje tokom dodatnog ispitivanja.

8. ZAVRŠNA REČ

Završna reč je poslednja šansa da branilac utiče na sudiju ili veće. Iz tog razloga je važno da branilac predstavi svoje argumente na logičan i upečatljiv način, kao i da objasni sudiji zašto dokazi podržavaju presudu koju odbrana traži.

Kao i za svaku drugu fazu suđenja, i ova zahteva pripreme. Zaista, ako je branilac adekvatno pripremljen, treba da ima dobru predstavu o svojoj završnoj reči čak i pre nego što je suđenje počelo. U stvari, da li je branilac formulisao završnu reč pre suđenja pa je značajno modifikovao nakon što su dokazi na suđenju izvedeni je osnovna provera adekvatne pripreme pre suđenja. Uspešni branioci formulišu svoje završne reči pre suđenja i samo ih neznatno modifikuju do kraja suđenja. Suđenja se obično ne odvijaju po planu, tako da su neka prilagođavanja sigurno neophodna pre završne reči. Ali, teorija slučaja i opšti okvir završne reči treba da ostanu isti.

Prilikom pripreme završne reči branilac će, ukoliko su se stvari dobro odigrale, ponoviti teme koje je prvi put postavio u uvodnoj reči.

1. „Udica“

Iskoristite prvi minut ili dva u završnoj reči, kada imate punu pažnju sudije, da podsetite sudiju na Vašu teoriju slučaja. Evo nekih primera:

„Zamena identiteta. Ovo je slučaj o svedoku koji nije mogao jasno da vidi šta se zaista desilo u noći 14. jula, a kao rezultat toga, prilikom prepoznavanja izabrao je nekoga ko je sada u opasnosti da ode u zatvor zbog zločina koji nije počinio.“

Ili još jedan način da se izrazi ista teorija:

„Pogrešan čovek. Koliko puta smo videli nekoga za koga smo mislili da ga znamo i mahnuli mu, da bismo tada shvatili da to nije ta osoba? Ali u ovom slučaju, svedok je pogrešno mislila da je videla nekoga, ali je učinila više nego da osramoti sebe: ona je optužila nevinu osobu.“

Ne gubite vreme zahvaljujući se sudiji ili veću. Prvih nekoliko minuta su zlatna prilika. Iskoristite ih.

2. Iznesite tvrdnje!

Završna reč je upravo to – argument. Sudija ne želi da čuje monotoni recital onoga što je svaki svedok rekao. On je to već čuo kada su svedočili. Svrha završne reči je da se isprepliću relevantna svedočenja svih svedoka i prihvaćenih dokaza, kako bi se sudiji pokazalo da treba da poveruje u braniočevu teoriju slučaja. Trebalo bi pomenuti ime svedoka kada ističete deo njegovog svedočenja koji je podržao Vašu teoriju slučaja. Objasnite kako svi delovi svedočenja zajedno podržavaju Vaše shvatanje. Kao branilac, pošto nemate teret dokazivanja, želite samo da pokažete kako se svedočenja svedoka nisu uklopila tako da podrže teoriju slučaja tužilaštva. Prema novom ZKP-u, to će zahtevati oslobađajuću presudu. To nije tako jako kao utvrđivanje da optuženi nije kriv, ali je često jedino što branilac može da uradi.

Neki branioci imaju tendenciju da prave duge završne reči. Jedino što postižu je da se sudija uspava. A ako branilac i uspe da na kraju uspostavi dobar zaključak, zbog napornog monologa, to će ostati neprimećeno. Osim ako je predmet složen, završne reči u većini krivičnih slučajeva ne bi trebalo da budu duže od 45 minuta do jednog sata. Ovo zahteva da branilac pripremi svoju tezu tako da se odnosi na najvažnije stavke. Nemojte zatrpati sudiju svim sitnim detaljima predmeta; rizikovaćete da izgubite svoje najvažnije argumente u moru nevažnih činjenica.

Ponovite reči i teme koje ste koristili u svojoj uvodnoj reči. Ako je deo vaše teorije pogrešna identifikacija optuženog, rekli ste to u svojoj uvodnoj reči, a Vaša teorija je podržana dokazima, ponovite to u završnoj reči. Zaista,

možete čak i da podsetite sudiju da je to upravo ono što ste najavili da će dokazi pokazati u svojoj uvodnoj reči. Na primer:

„Kao što sam napomenuo u svojoj uvodnoj reči, ovo je slučaj pogrešne identifikacije. Gospodin Zorkić je žrtva nemarnog rada policije, jer je očigledno da je izvršena nepouzdana identifikacija. Nažalost, policija je bila više zainteresovana da zatvori slučaj nego da utvrdi šta se desilo.“

U svojoj uvodnoj izjavi, izneli ste sudiji svoju teoriju. Sada je vreme da joj objasnite zašto je Vaša teorija tačna, obzirom na dokaze koji su se pojavili na suđenju. Pozivanjem na određeni iskaz i/ili dokaz, razvijte priču koja pokazuje da se teorija slučaja koju ste predstavili u svojoj uvodnoj reči pokazala kao tačna u svetlu dokaza. To podrazumeva podsećanje sudije ili veća na svedočenja i dokaze od strane različitih svedoka koji potvrđuju Vaš stav.

Zapamtite da niko ne želi da čuje Vaše lično mišljenje. Vaše lično mišljenje nije dokaz. Sudija će doneti odluku na osnovu dokaza, a ne na osnovu Vašeg ličnog stava.

3. Koristite predmete

Većina nas dobija informacije putem čula. Studije su pokazale da ljudi pamte dvostruko više informacija ako ih saznaju kroz slušanje i gledanje, a ne samo kroz jedno od tih čula opažanja. Možete koristiti predmete koji su uneti kao dokazi na suđenju, ili da kreirate neki za upotrebu u Vašoj završnoj reči. Koristite ih kao vizuelni dodatak Vašem usmenom izlaganju.

Upotreba vizuelnih dokaza takođe pruža dobrodošlu pauzu za sudiju od stalnog slušanja branioca koji govori o slučaju. Ti dokazni materijali se mogu koristiti da pokažu hronologiju događaja, spisak ključnih činjenica, proračune koji pokazuju novčane tokove ili druge stvari koje biste možda želeli da naglasite veću.

Ako odlučite da koristite vizuelne dokaze tokom završne reči, uverite se da ih niko ne vidi sve dok ne bude vreme da ih predstavite. Ako su vidljivi sudiji ili veću pre nego što ste ih razmotrili, skrenuće pažnju od onoga što vi govorite. Držite ih pokriveno pre nego što ih koristite i vratite ih kada završite.

4. Koristite retorička pitanja

Retoričko pitanje postoji kada neko postavi pitanje, ali ne očekuje odgovor. Odgovor je jasan slušaocu samim tim što je čuo pitanje. Ove vrste pitanja mogu se koristiti da se istakne veliki propust u predmetu Vašeg protivnika.

Sudija ne može da odgovori na ova pitanja, ali tokom suđenja branilac pokušava da usadi ovo u sećanje sudije, tako da kada bude odlučivao o slučaju, to će predstavljati problem. Sledi primer.

„Gde je oružje kojim je izvršeno ubistvo? Ako je gospodin Jošković zaista ubio Anu, kako tužilac tvrdi, zar ne bi policija pronašla pištolj u njegovoj kući, njegovom autu, kod njega ili negde gde je on bio? Zapitajte se kako je moguće da tužilac nije predstavio nijednog svedoka koji je izjavio da je gospodin Jošković bio u sobi sa Anom kada je ubijena? Od kada je biti u okolini krivičnog dela postalo kažnjivo?“

5. Argumentujte svoje ključne tvrdnje

Tužilac snosi teret dokazivanja, pa mora da dokaže da njegova teorija dokazuje da je optuženi kriv, a ne samo da objašnjenje optuženog nema smisla. Ali, za branioca, obično je ubedljivije da pokažete da ste u pravu, a ne da tužilac nije uspeo da dokaže svoj slučaj. Kada se koncentrišete isključivo na slabosti druge strane, možete da napravite utisak da je Vaša strana slaba. Međutim, s obzirom na dostupne dokaze, to može da bude jedina stvar koju branilac može da uradi u određenom slučaju. Tada treba istaći da optuženi ne mora da dokazuje ništa i da je teret na tužilaštvu da dokaže krivicu.

6. Suočite se sa slabostima

Nemojte misliti da možete izbeći razmatranje slabih tačaka u vašem slučaju tako što ih ignorišete; tužilac će sigurno ukazati na njih. Ako sami spomenete Vaše slabosti, a ne ignorišete ih, stvarate utisak da ste poštena osoba kojoj se može verovati. Ako veće smatra da Vam se može verovati, verovatno će biti spremniji da prihvate vašu verziju događaja. Na primer:

„Tačno je da je gospodin Jasmin vozio automobil u kome su pronašli drogu. Ali čuli ste da Vam je rekao da je darežljiv čovek koji često pozajmljuje svoj auto drugima. Droga je bila u prtljažniku automobila. Ko zna koliko dugo je bila tamo? Ljudi ne proveravaju svoje prtljažnike pre nego što uđu u auto. Neko drugi je mogao da je stavi tamo i zatim pozajmi auto od gospodina Jasmina da izvrši isporuku. U međuvremenu, ta osoba je znala da ne može biti uhvaćena sa drogom.“

Zapamtite pravilo da ljudi pamte ono što čuju prvo i poslednje. Ako Vaš predmet ima prednosti, ubacite objašnjenje Vaših slabosti u sredinu završne reči. Kao i u svim ostalim aspektima suđenja, u predstavljanju završne reči trebalo bi da pokušate da počnete i završite uverljivo.

7. Organizacija

Završna reč uglavnom sledi određenu organizaciju, mada ovo može da varira u zavisnosti od okolnosti.

a) Teorija slučaja.

b) Pitanje: šta se mora dokazati na osnovu važećeg zakona da bi se osudio optuženi.

c) Vaš argument o tome šta se zaista dogodilo i dokazi koji podržavaju Vašu teoriju. Ovo treba da obuhvati iskaze svedoka, uključujući i priznanja od svedoka optužbe, dokazne materijale i pozivanje na zdrav razum i verovatnoću.

d) Objašnjenje zašto je slučaj druge strane slab. Ovo će uključiti napad na svedočenje svedoka tužilaštva, i moguću upotrebu retoričkih pitanja. Na početku ovog dela Vašeg argumenta, razmislite da spomenete i slabosti u vašem slučaju. Zapamtite da je teret na tužiocu da dokaže slučaj, a optuženi ne mora ništa da dokazuje.

e) Razgovarajte o teretu dokazivanja i kako tužilaštvo nije uspeo da ga ispuni. Na primer, u gore navedenom slučaju droge, istaknite da je tužilaštvo po zakonu moralo da dokaže da je optuženi svesno posedovao drogu, a to nije učinilo.

f) Tražite presudu koju želite. Tužilac će tražiti da optuženi bude oglašen krivim po svim tačkama optužnice. Branilac može tražiti presudu po kojoj se oslobađa krivice po svim tačkama optužnice. Međutim, branilac ima i druge opcije. On može da traži oslobađajuću presudu samo za ozbiljne optužbe, ili možda osuđujuću presudu za lakše krivično delo od onog koje mu se stavlja na teret. Na primer, to se može desiti u slučaju kada je jasno da je optuženi ubio žrtvu, ali optuženi tvrdi da to nije učinio namerno, već kao posledica emocija kada je uhvatio žrtvu sa suprugom optuženog.

8. Poslednja razmišljanja

Završna reč je poslednja šansa da se obratite sudu. Ostavite vreme da pripremite jasno, koncizno i razumno izlaganje, to može napraviti razliku između pobeđe ili poraza.

9. ZAKLJUČAK

Smernice u ovom priručniku su opšte i treba da se prilagode svakom pojedinačnom slučaju. Ključ uspeha je u pripremi, vežbanju i kreativnosti. Probajte nešto novo na svakom suđenju. Na primer, elektronska sredstva nude mogućnost da se istakne iskaz i objasne dokazi ako će vam sudija dozvoliti da ih koristite za vreme suđenja. I ne zaboravite da ponekad ne reći ništa predstavlja najbolji oblik zastupanja – znati kada da prestanete da pričate i sednete. Ali, ako imate jake argumente, potrudite se da započnete i završite sa njima, ubacujući slabije tačke u sredini.

Novi ZKP pruža šansu onima koji žele da nauče kako da ga koriste. Želim Vam u tome puno sreće i uspeha.